

VÕTI

1. Kuidas on mõistetud vabadust eri aegadel? Too teksti põhjal välja 3 vabaduse tõlgendamise võimalust. (10 punkti)

Vabaduse tähendus on aja jooksul muutunud.

(1) Minevikus tähendas vabadus pääsu orjusest ja raskest orjatööst. See tähendas orjadele eelkõige kergemat elu. (read 2–3)

(2) Talupoegadele tähendas vabadus pääsu raskest füüsilisest tööst ja eelkõige kergemat elu. Talupojad ei läinud linna õppima mitte üksnes teadmiste pärast, vaid ka selleks, et raskest tööst vabaks saada. (Read 4–6).

(3) Hiljem on vabaduse tõlgendusse lisandunud poliitilised vabadused ja valikuvõimalused, mis teevad elu elamisväärseks. (Read 6–7)

(4) Paljudele tähendab tänapäevalgi vabadus kergemat elu. (Read 7–10)

(5) Vabadust on mõistetud ka kui tunnetatud paratamatust, st olukorraga leppimist. (Read 14–15)

(6) Tänapäeval tähendab vabadus valikuvabadust ja sõltumatust. Inimesi teeb vabaks hea enesetunnetus ja sellest tulenev sõltumatus ja positiivne mõtteviis. (Rida 15, read 19–20)

(7) Vabadust võib tõlgendada ka julgusena. Kui inimene ei julge olulisi asju mõelda ja teha, siis pole ta vaba. (Read 79–85)

2. Kuidas suhtub autor ettemääratusse (determinismi)? Esita tema suhtumise kinnituseks 3 tekstinäidet. (15 punkti)

Autor on determinismi suhtes kriitiline/irooniline, ta taunib äärmuslikku determinismi, nimetades seda naiivseks.

(1) Autori arvates on äärmusliku determinismi näide seisukoht, et liblika tiivalöök Amazonase vihmametsas võib kasvada põhjuslike seoste ahelas tornaadoks Texase osariigis. „Amazonase vihmametsades on miljardeid liblikaid, kes kõik lehvitavad tiibu ja võivad seega põhjustada loodusõnnetusi. Kas me ei võiks olla vähemalt liblikate vastu sõbralikumad, kui me mitte kuidagi ei suuda olla loogilised?” (Read 40–44)

(2) Autor peab naiivseks seisukohta, et kõik lapsepõlves juhtunu kujundab inimese kogu ülejäänud elukäigu. „Lapsepõlve trauma määrab vääramatult hulga õnnetusi täiskasvanueas, nagu liblika tiivalöök Amazonase vihmametsas kutsub esile orkaane.” (Read 45–52)

(3) Autori arvates on naiivne arvata, et „poisiks või tüdrukuks olek tingib teatud käitumismalli – poisil polegi põhjust olla mõistev ja tüdrukul agressiivne”. (Read 55–57)

(4) Autor peab naiivseks seisukohta, et temperamenditüübist sõltub inimese tulevik. „Tegelikult avaldub temperament alati väga konkreetsetes tingimustes, mis võivad anda temperamendi avaldumisele sadu vorme.” (Read 53–55, 57–58)

(5) Autor pooldab kognitiivse psühholoogia koolkonna seisukohti. Poolehoid väljendub tsitaadis „Meil on vabadus käsitada hariduse ja vabaduse teemat väga erinevalt, ühtainust ja ainuõiget lähenemist siin pole, lihtsalt tuleb teha oma valik. Miks ei võiks siis see valik toetuda kognitiivsele humanistlikule psühholoogiale ja naiivse determinismi eitamisele?”. (Read 59, 71–73)

3. Voldemar Kolga kirjutab, et „haridus enamasti teebki õnnelikumaks”, st võimaldab paremat elu ja vabadusi. Sõnasta 3 argumenti, millega autor oma seisukohta põhjendab. Toeta iga argumenti ühe tekstinäitega. (15 punkti)

Tekstis on õnnelikkus seotud eelkõige hea hariduse, vabaduse ning enesetunnetuse ja eneseteadvustamisega.

(1) Haridus on võimaldanud vabaneda orjusest ja raskest füüsilisest tööst.

Epictetus vabanes raskest orjatööst, sest ta õppis filosofeerima ja hakkas ka teistele filosoofiat õpetama. Eesti talupojad tulid linna õppima, et raskest maatööst vabaks saada. (Read 2–6)

Paulo Freire on väitnud, et haridust vajavadki eelkõige rõhutud, sest haridus kergendab nende elu. (Read 8–9)

(2) Haridus võimaldab saada sõltumatuks, kaitsta ennast manipuleerimise eest.

Inimene, kellel on adekvaatne enesetunnetus, laseb end vähem mõjutada. Haridus ja teadmised peavad olema seotud inimese eneseteadvustamisega. Tänu haridusele jõuab inimene adekvaatse enesetunnetuseni. Hea enesetunnetus annab sõltumatuse ja positiivse mõtteviisi ning selline inimene saab olla vabam ja õnnelikum. (Read 17–33)

(3) Haridus võimaldab oma kallutatust ja piiratust teadvustada.

Vabadus sõltub sellest, kuidas inimesed ennast tunnetavad ja oma maailma konstrueerivad. Arenenud eneseteadvus aitab kallutatust ja piiratust teadvustada. Haritud inimene tajub maailma realistlikult ja tal on ka oma sisemaailm (eneseteadvus), st haritud inimese maailm on rikas. (Read 61–69)

(4) Haridus annab võime ümbritsevat adekvaatselt tajuda.

Inimesed ei ela reaalses, vaid omaloodud tähenduste maailmas. Ümbrus võib inimesi mõjutada, seepärast tuleb neil tähelepanelik olla ümbritsevate sümbolite suhtes, sest need ei ole kunagi neutraalsed. Haritud inimene elab reaalses maailmas ja tal on ka omaenda maailm ehk eneseteadvustamine. On vaja uurida, mis tähendusi mingile tugevale kujundile, sümbolile või sambale on antud, sest selline analüüs aitab kaitsta end manipuleerimise eest, jääda vabaks. (Read 74–78, 82–85)

(5) Haridus annab julguse teha valikuid.

Kui inimesed ei julge olulisi asju mõelda ja teha, siis pole nad vabad. Julgus saab alguse alternatiivide tunnetamisest ehk piisavast haritusest. Kui inimene on julge, siis suudab ta teha ka valikuid, mis tagavad vabama ja õnnelikuma elu. (Read 79–81, 86–87)